

ФОРМИ ОРГАНІЗАЦІЇ ДОЗВІЛЛЕВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ДИТЯЧОМУ ЗАКЛАДІ ОЗДОРОВЛЕННЯ ТА ВІДПОЧИНКУ

У статті обґрунтовується важливість організації дозвіллевої діяльності у дитячому закладі оздоровлення та відпочинку. Акцентується, що всі види діяльності мають дозвіллевий потенціал і спрямовані на естетичний, мистецький, фізичний розвиток особистості, її моральні та лідерські якості. Узагальнено організаційні форми дозвіллевої діяльності в дитячому закладі оздоровлення та відпочинку (арт-майданчики, студії, арт-майстерні, гуртки тощо), які дають змогу зреалізувати дитині свої найрізноманітніші потреби.

Ключові слова: дитячий заклад оздоровлення та відпочинку; дозвіллева діяльність; форми організації дозвіллевої діяльності.

Постановка проблеми. Одним із стратегічних завдань державної політики у сфері соціального захисту громадян України є реалізація права дитини на оздоровлення та відпочинок, а турбота про здоров'я дітей і молоді – один з основних показників ставлення держави до власного майбутнього. Питання розвитку духовно-етичних, естетичних і мистецьких орієнтирів, недостатня увага до організації дозвілля молоді з боку місцевих органів влади, відсутність належної кількості позашкільних закладів є нагальною освітньою проблемою. Дитячий заклад оздоровлення та відпочинку (далі – ДЗОВ) як позашкільна установа має широкі можливості для розвитку здібностей дитини, надає їй право вільного вибору змісту, форм і видів діяльності, зокрема дозвіллевої.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання функціонування ДЗОВ стали предметом дослідження вітчизняних науковців: О. Бартків (оздоровчо-виховна діяльність); В. Горбинко (зміст діяльності в ДЗОВ); Я. Кашуба (формування системи дитячого оздоровлення і туризму); М. Наказний (проектування діяльності ДЗОВ); Н. Олексієнко (розвиток освітньо-виховної роботи) та ін.

Різні підходи до розуміння дозвілля представлено в дослідженнях вітчизняних і зарубіжних учених. Так, французькі (Ж. Дюмазедьє Ж. Фрідман), американські (Дж. Брайтбілл, М. Каплан, Дж. Келл, С. Паркер, Дж. Шиверс та ін.), німецькі (У. Алеман, Р. Вайдел, Х. Дюрст, Р. Попп, Й. Штудеманн та ін.), канадські (Р. Стеббінс) науковці працюють над обґрунтуванням понятійного апарату, принципів і функцій, основних видів та організаційних форм дозвілля (Букарева, 2021). Українські вчені В. Балахтар, (2021), Н. Максимовська (2011), І. Петрова (2005) та інші висвітлюють питання теорії дозвілля; О. Ісайкіна та С. Пащенко (2000) досліджують теорію дозвіллевої діяльності, її структуру, характеристики, специфіку організації тощо. Проте не втрачає актуальності пошук інноваційних форм організації дитячого та молодіжного дозвілля.

Мета статті – схарактеризувати зміст і форми організації дозвіллевої діяльності у ДЗОВ.

Методи дослідження. Для розв'язання поставленої мети застосовано комплекс методів дослідження, зокрема аналіз, синтез, абстрагування, порівняння, узагальнення, систематизація для обґрунтування вихідних теоретичних позицій, поглядів і підходів з окресленої проблематики.

Виклад основного матеріалу. ДЗОВ має на меті організацію активного відпочинку дитини, її комфортне перебування в закладі, участь у різноманітних заходах і отримання позитивного враження. Акцент у роботі позашкільних закладів, таких як ДЗОВ, робиться саме на дозвіллі. Його наповнення передбачає залучення вихованців до культурних цінностей, створення умов для приємного й корисного спілкування, проведення творчих занять, рекреаційних і оздоровчих заходів, організація суспільно-корисної роботи, задоволення хобі та потреб самоосвіти, пасивний відпочинок тощо. З огляду на це, перед педагогами постає важливе завдання організації змістовного і цікавого дозвілля. Нижче розглянемо сутність ключового поняття.

В «Енциклопедії освіти» термін «дозвілля» тлумачиться як «...вільний від роботи і навчання час, що залишається після

вирішення різного роду обов'язків і необхідних справ» (Кремень, 2008, с. 233).

На думку С. Пашенко (2000), «...дозвілля – це діяльність молоді у вільний час, обрана за власними інтересами і нахилами, в якій вона може проявити себе як особистість; культура вільного часу – феномен загальної культури, який характеризується найбільш ефективним використанням людиною вільного часу для свого особистісного й творчого розвитку» (с. 8).

Н. Максимовська (2011) розглядає термін «дозвілля» як «...історичне та соціально-культурне явище, яке ґрунтується на задоволенні дозвіллевих потреб у відповідній діяльності соціальних суб'єктів у вільний час у спеціально створеному просторово-інституціональному середовищі» (с. 67).

Структура дозвілля включає: спілкування; спортивно-оздоровчу діяльність; ігри і відпочинок на природі; розважальну діяльність пасивно-репродуктивного характеру (прогулянки, перегляд телепередач, слухання музики, відвідування бібліотек тощо); інтелектуально-пізнавальну діяльність активного характеру (читання, заняття в гуртках, відвідування факультативів тощо); аматорську діяльність прикладного характеру (шиття, в'язання, фотосправа тощо); суспільно-активну діяльність (діяльність у межах суспільних рухів, об'єднань, організацій, благодійну діяльність); художню, технічну, природничо-наукову та інші види творчості тощо» (Кремень, 2008, с. 233).

На сьогодні існує багато теоретичних концепцій щодо трактування досліджуваного феномену. Аналіз основних підходів свідчить, що дозвілля розглядається як вид діяльності; як складова часового простору (кількісна концепція); як психологічний стан людини, емоційне сприйняття дійсності; як ознака цілісного способу життя, як природна потреба людини, можливість самореалізації та мотив трудової діяльності; навіть як час для реалізації антисоціальних цілей та марного проведення часу та ін. (Балахтар, 2021).

Класифікуючи теорії дозвілля, І. Петрова (2005) виокремлює кількісну, діяльнісну та психологічну концепції. Кількісна концепція, де дозвілля розглядається як складник часового простору, передбачає розподіл часу на вільний і робочий.

Вільний час має на меті розвиток особистості й використовується людиною за власним бажанням. Саме вільний час як час, який вивільнено від неодмінних справ, зумовлених сукупністю певних соціальних відносин і зобов'язань, домінує у просторі ДЗОВ.

Центральним явищем діяльнісної концепції є дозвіллева діяльність (творча, конструктивна або ж безцільна та асоціальна), яка здійснюється відповідно до потреб індивіда задля одержання задоволення. У контексті цієї концепції ми акцентуємо на дозвіллі як вільно обраній діяльності, яка є цікавою для дитини і яку вона може обрати відповідно до власних інтересів, бажань, мрій і уподобань. У ДЗОВ вихованці можуть реалізувати свої мистецькі, спортивні, інтелектуальні й організаційні здібності, зокрема в гуртках, арт-майстернях, студіях, на арт-майданчиках тощо. До прикладу, арт-майстерні можуть бути сформовані за видами мистецтва:

- музичне мистецтво: вокал (народний, академічний, естрадний); гра на музичних і шумових інструментах;
- хореографічне мистецтво: танці (народний, бальний, сучасний); руханки;
- театральне мистецтво: акторська гра; робота сценариста, режисера;
- образотворче мистецтво: декоративно-ужиткове мистецтво (художня вишивка, бісероплетіння, ліплення з глини та пластиліну, художня обробка дерева, лозоплетіння, художній розпис, малярство тощо); паперопластика (оригамі, кусудама, квіллінг, аплікація, торцювання, пап'є-маше, витинанка, айрис-фолдинг); виготовлення ляльки-тільди, ляльки-мотанки; в'язання спицями й гачком; живопис і графіка; флористика; батик (гарячий, холодний, вільний розпис, вузловий); дизайн;
- кіномистецтво: дитячо-юнацька телестудія.

Спортивні гуртки є важливим складником освітнього процесу в ДЗОВ. Можливості спорту не обмежуються лише зміцненням здоров'я, формуванням певних рис характеру (відповідальність, організованість, цілеспрямованість, самоконтроль, виваженість, стриманість, спритність, взаємопідтримка) та соціальних компетентностей (soft skills), але й заохочують дітей до ознайомлення з новими видами спорту, спортивними іграми.

До прикладу, назвемо традиційні спортивні гуртки й ті, які з'явилися останнім часом і активно застосовуються в роботі спортивного сектору ДЗОВ: легка атлетика (біг, стрибки в довжину); силова підготовка; ігрові види спорту (міні-баскетбол, вибивний, парусбол, бадмінтон, пляжний футбол, міні-флорбол на траві, бочча, корнхол, дартс, футбег (чокку / американка)); змагання в басейні (водне поло, естафети) тощо.

Зауважимо, що спортивна робота в ДЗОВ не повинна трактуватися лише як тренувальний процес для підготовки до участі у змаганнях. Головним є залучення вихованців до спорту для отримання досвіду (іноді першого) певної спортивної діяльності, яку дитина обирає за власним бажанням. Її колективний характер викликає емоційне задоволення, почуття радості від перемоги на змаганнях і від досягнутого результату як такого, віру в себе від подолання власної неспроможності, гордості за своїх друзів і команду загалом. Успішний спортивний досвід часто спонукає продовжити заняття уподобаним спортом і після перебування в ДЗОВ.

Концепція дозвілля як психологічного стану людини розглядається крізь призму емоційного сприйняття дозвіллевих занять: дозвіллевими вважаються лише ті види діяльності, котрі сприймаються людиною позитивно (Петрова, 2005, с. 8) і є невід'ємним складником її емоційного життя. У ДЗОВ створюється або негативне, або комфортне й позитивне середовище для існування особистості. Коли дозвіллева діяльність спрямована на розширення меж «живого спілкування», знаходження нових друзів і однодумців, де панує повага до іншого, вміння поступатися власними інтересами задля командної роботи, але водночас заохочуються самостійність, творчість, індивідуальність кожного, то емоційний стан дитини буде позитивним.

Висновки. Отже, освітнє середовище ДЗОВ уможлиблює інтеграцію кількісної, діяльнісної та психологічної концепцій дозвілля. Дозвіллева діяльність загалом має гуманістичну спрямованість, відіграє важливу роль у відновленні психічних і фізичних сил людини, підвищенні її освітнього й духовного рівнів, передбачає організацію лише тих занять, що відповідають потребам і бажанням вихованців і приносять їм задоволення. Усі

сфери діяльності дитини у ДЗОВ мають дозвіллевий потенціал і розкривають нові можливості для творчості, саморозвитку та самовдосконалення особистості. Функціонування арт-майстерень, арт-майданчиків, студій, різноманітних гуртків створюють простір, у якому реалізуються та вирішуються педагогічні й психологічні завдання перебування дитини у ДЗОВ, яка випробовує себе в різних видах діяльності для задоволення емоційних, естетичних і пізнавальних потреб.

Перспективи подальшого дослідження. У майбутньому потребують вивчення проблеми пошуку та впровадження нових організаційних форм і видів дозвіллевої діяльності з урахуванням умов сучасного інформаційного суспільства та інтеграції освіти України в європейський простір.

Список використаної літератури

- Балахтар, В. В. (2021). *Наукові підходи до класифікації дозвілля*. Взято з http://www.confcontact.com/20110531/pe_balahtar.htm
- Букарева, Т. В. (2021). *Художня освіта та дозвілля: зарубіжні практики*. Взято з file:///C:/Users/user/AppData/Local/Temp/Pkl_2014_30_5.pdf
- Кремень, В. Г. (Ред.). (2008). *Енциклопедія освіти*. Київ: Юрінком Інтер.
- Максимовська, Н. О. (2011). Соціально-педагогічна сутність дозвілля: методологічний аналіз. *Вісник ХДАК*, 32, 263-270.
- Пащенко, С. Ю. (2000). *Підготовка соціальних педагогів до освітньо-дозвіллевої діяльності учнівської молоді*. (Автореф. дис. канд. пед. наук). Київ.
- Петрова, І. В. (2005). *Дозвілля в зарубіжних країнах*. Київ: Кондор.

Vitaliia Myroshnychenko

FORMS OF LEISURE ACTIVITIES ORGANIZATION IN THE CHILDREN'S HEALTH AND LEISURE INSTITUTIONS

The article substantiates the importance of leisure activities in children's health and leisure institution. The functioning of this type of institution takes place in a new, changed environment of a child and determines the search for interesting forms of leisure activities organization, which today is an essential component of the educational process in the children's health and leisure institution. Increasing the amount of a child's free time of who came on vacation involves the consumption of cultural and artistic values, acquaintance with various activities that are new to them, communication in a temporary children's group, participation in art and sports activities, community service, self-education, etc. Accordingly, it determines the pedagogues' attention to leisure activities, to issues of its organization and content, in particular to the volume and structural content, the use of certain organizational forms. Taking into account in the work of the children's health and leisure institution various concepts of leisure (quantitative, activity, leisure as a psychological state), their combination and usage allow considering leisure in the context of a long period aimed at various activities in a child's psychologically positive, and comfortable state. All activities have leisure potential and are aimed at developing the artistic, organizational, leadership potential of the individual. The system of educational dimension in the children's health and leisure institution should provide for the functioning of various organizational forms of work,

including art grounds, studios, art workshops, clubs of various directions, which will allow the child to choose a probable action and realize their aesthetic, artistic and sports needs in various activities.

Keywords: children's health and leisure institution; leisure activities; forms of leisure activities organization.

References

- Balakhtar, V. V. (2021). *Naukovi pidkhody do klasyfikatsii dozvillia [Scientific approaches to the classification of leisure]*. Retrieved from http://www.confcontact.com/20110531/pe_balahtar.htm [in Ukrainian].
- Bukareva, T. V. (2021). *Khudozhnia osvita ta dozvillia: zarubizhni praktyky [Art education and leisure: foreign practices]*. Retrieved from file:///C:/Users/user/AppData/Local/Temp/Pk1_2014_30_5.pdf [in Ukrainian].
- Kremen, V. H. (Ed.). (2008). *Entsyklopediia osvity [Encyclopedia of Education]*. Kyiv: Yurinkom Inter [in Ukrainian].
- Maksymovska, N. O. (2011). *Sotsialno-pedahohichna sutnist dozvillia: metodolohichniy analiz [Socio-pedagogical essence of leisure: methodological analysis]*. *Visnyk KhDAK*, 32, 263-270 [in Ukrainian].
- Pashchenko, S. Yu. (2000). *Pidhotovka sotsialnykh pedahohiv do osvitno-dozvillievoi diialnosti uchnivskoi molodi [Preparation of social teachers for educational and leisure activities of student youth]*. (Ext. abstract of PhD diss.). Kyiv [in Ukrainian].
- Petrova, I. V. (2005). *Dozvillia v zarubizhnykh krainakh [Leisure in foreign countries]*. Kyiv: Kondor [in Ukrainian].

Одержано 30.03.2021 р.